

Lausuma

Lausuma 5/2021 datahallintosäädöksestä sääntelyprosessin kehitys huomioon ottaen Annettu 19. toukokuuta 2021

Euroopan tietosuojaneuvosto on antanut seuraavan lausuman:

Euroopan tietosuojavaltuutettu ja Euroopan tietosuojaneuvosto antoivat 9. maaliskuuta 2021 yhteisen lausunnon ehdotuksesta datahallintosäädökseksi¹. Se on myös esitetty Euroopan parlamentissa LIBE-valiokunnan kuulemisessa 16. maaliskuuta 2021².

Euroopan tietosuojaneuvosto seuraa tiiviisti kummankin lainsäädäntövallan käyttäjän tässä tärkeässä lainsäädäntöaloitteessa tekemää työtä. Säädöshän sisältää säännöksiä tietojen, myös henkilötietojen, käsittelystä julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytön ja datan jakamispalvelujen (joka sisältäisi myös niin sanotut datan välittäjät) yhteydessä sekä silloin, kun tietoja (myös terveyttä koskevia henkilötietoja) käsittelevät data-altruismipohjaiset organisaatiot.

Datahallintosäädöksellä on merkittävä vaikutus ihmisten oikeuksiin ja vapauksiin sekä kansalaisyhteiskuntaan kokonaisuudessaan kaikkialla EU:ssa. Valtaosassa tapauksia henkilötietojen käsittely olisikin edellä mainittujen yhteisöjen ydintoimintaa³ ja vaikuttaisi siten Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 16 artiklassa vahvistettuihin yksityisyyttä ja henkilötietojen suojaa koskeviin perusoikeuksiin. Nämä oikeudet ilmaisevat keskeisesti Euroopan unionin arvoja.

Ilman vankkoja tietosuojaa koskevia suojatoimia riskinä on, että digitaalinen talous (ja luottamus siihen) ei ole kestävä. Toisin sanoen tietojen uudelleenkäyttö, jakaminen ja saatavuus voivat

¹ Euroopan tietosuojaneuvoston ja Euroopan tietosuojavaltuutetun yhteinen lausunto 3/2021 ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi eurooppalaisesta datahallinnosta (datahallintosäädös), saatavilla englanniksi osoitteessa [EDPB-EDPS Joint Opinion on the Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on European data governance \(Data Governance Act\) | European Data Protection Supervisor \(europa.eu\)](#)

² [Täällä](#) voi tutustua kuulemisen esityslistaluonnokseen.

³ Jos kyse ei ole yksinomaisesta toiminnasta, esimerkiksi datahallintosäädöksen 9 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesta datan jakamispalvelujen tarjoajien toiminnasta, jossa viitataan yksinomaisesti henkilötietoihin.

tuottaa etuja, mutta myös erityyppisiä riskejä kyseessä oleville henkilöille ja koko yhteiskunnalle aiheutuvista vahingoista, jotka vaikuttavat ihmisiin talouden, politiikan ja yhteiskunnan kannalta⁴.

Jotta näihin riskeihin voidaan puuttua ja niitä voidaan vähentää ja jotta ihmisten luottamusta voidaan lisätä, tietosuoja koskevat periaatteet ja suojatoimet on pantava täytäntöön tietojen käsittelyn varhaisesta suunnittelusta lähtien etenkin silloin, kun käsitellään henkilötietoja, joita ei ole saatu suoraan kyseessä olevalta luonnolliselta henkilöltä. Datahallintosäädöksen on oltava yleisen tietosuoja-asetuksen lisäksi yhdenmukainen myös muiden unionin ja kansallisten lakien, erityisesti avointa dataa koskevan direktiivin⁵, kanssa. Näin noudatetaan kokonaisvaltaista oikeusvaltioperiaatetta. Näin taataan myös oikeusvarmuus kyseessä oleville viranomaisille, oikeushenkilöille ja ihmisille.

Datahallintosäädöksen perusteluissa todetaan, että *”vuorovaikutus henkilötietoja koskevan lainsäädännön kanssa on erityisen tärkeää. Yleisen tietosuoja-asetuksen (GDPR) ja sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin myötä EU on ottanut käyttöön vakaan ja luotettavan oikeudellisen kehyksen henkilötietojen suojaamiseksi, ja se muodostaa standardin sovellettavaksi maailmanlaajuisesti.”*⁶

Yhdenmukaisuuden varmistaminen datahallintosäädöksen ja EU:n tietosuojasäännösten välillä

Kuten yhteisessä lausunnossa tuodaan esiin, **datahallintosäädöksessä on useita merkittäviä epäjohtonmukaisuuksia yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa huolimatta siitä, että johdanto-osassa todetaan, että sillä ”ei rajoiteta” yleistä tietosuoja-asetusta**⁷.

Euroopan tietosuojaneuvosto panee merkille, että näitä epäjohtonmukaisuuksia ei ole tähän mennessä käsitelty ITRE-valiokunnan 26. maaliskuuta 2021 annetussa mietintöluonnoksessa⁸. Euroopan tietosuojaneuvosto suhtautuu kuitenkin myönteisesti siihen, että joitakin yhteisessä lausunnossa esiin nostettuja kriittisiä kohtia on käsitelty neuvoston puheenjohtajan 30. maaliskuuta 2021 annetussa kompromissitekstissä⁹.

Näiden epäjohtonmukaisuuksien ratkaisemiseksi molempia lainsäätäjiä kehoitetaan pohtimaan huolellisesti seuraavia¹⁰:

- Ensinnäkin **datahallintosäädöksen ja yleisen tietosuoja-asetuksen välistä ”vuorovaikutusta”** olisi selvennettävä lisää datahallintosäädöksen 1 artiklassa, koska yleinen tietosuoja-asetus on asetus, josta muodostaa perusrakenteen kaikille vakaille ja luotettaville oikeudellisille kehyksille.

⁴ Jos käytettävissä ei esimerkiksi ole asianmukaisia tietosuoja koskevia suojatoimia, kerättyjä tietoja voitaisiin käyttää yksityiskohtaisten profiilien laatimiseen henkilöistä ja heikentää siten heidän etujaan (esim. hintasyrjintä tai manipulointi vaalikampanjoiden yhteydessä). Ks. yhteisen lausunnon sivulla 31 oleva alaviite 60 riskistä siihen, että henkilötietoja käytetään asiaan liittymättömiin tarkoituksiin.

⁵ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1024, annettu 20 päivänä kesäkuuta 2019, avoimesta datasta ja julkisen sektorin hallussa olevien tietojen uudelleenkäytöstä, EUVL L 172, 26.6.2019, s. 56.

⁶ Perustelut, s. 1.

⁷ Ks. yhteisen lausunnon 3.2 kohta.

⁸ Saatavilla englanniksi [täällä](#).

⁹ Saatavilla englanniksi [täällä](#).

¹⁰ Ks. yhteisen lausunnon 3.2 jakso, jossa näistä kriittisistä näkökohdista muistutetaan alussa kohtina, joita yhteisessä lausunnossa käsitellään myöhemmin.

- Toiseksi datahallintosäädöksessä käytettyihin **määritelmiin/terminologiaan** on tehtävä lisäyksiä ja tarkistuksia, jotta niistä saadaan yhdenmukaisia yleisen tietosuoja-asetuksen kanssa.
- Kolmanneksi **datahallintosäädöksessä olisi selvennettävä yksiselitteisesti, että henkilötietojen käsittelyn on aina perustuttava yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaiseen asianmukaiseen oikeusperustaan** sekä 9 artiklan mukaiseen erityiseen poikkeukseen, kun kyse on erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä.
- Neljänneksi oikeudellisen kehityksen selkeys edellyttää, että **datahallintosäädöksen säännöksissä täsmennetään, viittaavatko ne muihin kuin henkilötietoihin, henkilötietoihin vai molempiin**, sekä täsmennetään myös, että **”yhdistelmätietojoukkojen”** tapauksessa sovelletaan yleistä tietosuoja-asetusta¹¹.
- Viidenneksi datahallintosäädöksessä pitäisi tuoda esiin perussopimukseen perustuva vaatimus (SEUT-sopimuksen 16 artiklan 2 kohta), jonka mukaan **yleisen tietosuoja-asetuksen nojalla perustetut riippumattomat valvontaviranomaiset (tietosuojaviranomaiset) ovat nimenomaisesti nimettyjä viranomaisia, jotka ovat toimivaltaisia henkilötietojen suojelussa ja henkilötietojen vapaan liikkumisen helpottamisessa.**

Tämä tarkoittaa, että **tietosuojaviranomaisten on oltava keskeisiä toimivaltaisia viranomaisia datahallintosäädöksen yhteydessä ja aina silloin, kun käsittelyyn liittyy henkilötietoja.** Tämä koskee julkisen sektorin elimiä, uudelleenkäyttäjiä, datan jakamispalvelujen tarjoajia, datan käyttäjiä, henkilötietoja käsitteleviä data-altruismipohjaisia organisaatioita sekä yksityisyyden suojaa parantavia tekniikoita tai henkilötietojen hallintajärjestelmiä koskevien ohjeiden laatimista vastuullisen datainnovoinnin edistämiseksi.

Kuten yhteisessä lausunnossa¹² muistutetaan, tietosuojaviranomaisilla on jo niiden yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisten valtuuksiensa ja tehtäviensä myötä erityistä asiantuntemusta tietojenkäsittelyn vaatimustenmukaisuuden seurannasta, tiettyjen tietojenkäsittelytoimien ja datan jakamisen tarkastamisesta, sellaisten asianmukaisten toimenpiteiden arvioinnista, joilla varmistetaan henkilötietojen tallentamisen ja välittämisen korkea turvallisuustaso, sekä rekisterinpitäjien ja henkilötietojen käsittelijöiden tietoisuuden lisäämisestä niiden henkilötietojen käsittelyyn liittyvästä velvollisuudesta. Ensisijaisesti riippumattomille tietosuojaviranomaisille ja Euroopan tietosuojaneuvostolle SEUT-sopimuksen 16 artiklan 2 kohdan mukaisesti osoitettavien uusien tehtävien tehokas suorittaminen datahallintosäädöksen nojalla edellyttää tietenkin asianmukaisten henkilöstöön, määrärahoihin ja tietotekniikkaan liittyvien resurssien tarjoamista.

Euroopan tietosuojaneuvosto suhtautuu tämän osalta myönteisesti neuvoston kompromissitekstin 1 artiklan 3 kohdan täydentävään sanamuotoon ja erityiseen viittaukseen valvontaviranomaisten valtuuksiin. Selvyyden vuoksi ja lainsäätäjien harkintavallan tunnistaen Euroopan tietosuojaneuvosto

¹¹ Kun **tietojoukoissa on sekä henkilötietoja että muita kuin henkilötietoja**, Euroopan parlamentille ja neuvostolle annetussa komission tiedonannossa *Muiden kuin henkilötietojen vapaan liikkuvuuden kehyksestä Euroopan unionissa annettua asetusta koskevat ohjeet*, COM/2019/25 0 final, korostetaan, että ”jos henkilötiedot ja muut kuin henkilötiedot ’liittyvät erottamattomasti toisiinsa’, yleisestä tietosuoja-asetuksesta johtuvia tietosuoja koskevia oikeuksia ja velvollisuuksia sovelletaan täysimääräisesti koko yhdistelmätietojoukkoon, myös silloin, kun henkilötietoja on tietojoukosta vain pieni osuus”.

¹² Ks. yhteisen lausunnon 153 kohta.

suosittelee, että datahallintosäädöksen säädösosaan (1 artikla) lisätään seuraava sanamuoto neuvoston kompromissiehdotuksen 1 artiklan 3 kohdasta (lihavoitu lisätyt sanat: **”toimivaltaa ja”**):

*”Henkilötietojen suojaa koskevaa unionin ja kansallista oikeutta sovelletaan kaikkiin henkilötietoihin, joita käsitellään tämän asetuksen yhteydessä. Erityisesti tämä asetus ei vaikuta asetuksen (EU) 2016/679 eikä direktiivin 2002/58/EY soveltamiseen. Tämä koskee myös valvontaviranomaisten **toimivaltaa ja** valtuuksia. Jos tämän asetuksen säännökset ovat ristiriidassa henkilötietojen suojaa koskevan unionin oikeuden säännösten ja määräysten kanssa, sovelletaan viimeksi mainittua. Asetus ei kuitenkaan muodosta oikeusperustaa henkilötietojen käsittelylle.”*

Euroopan tietosuojaneuvosto kehottaa lisäksi molempia lainsäätäjiä varmistamaan, että sen yleinen suositus nimetyistä toimivaltaisista viranomaisista ja hallinnosta unionin tasolla otetaan huomioon, kun lainsäätäjätlaativat kantojaan komission ehdotuksesta ja että se sisällytetään sellaisenaan nimenomaisesti datahallintosäädöksen säädösosaan.

Erityisesti datahallintosäädöksessä esitetyistä määritelmistä

Yhteisessä lausunnossa huomautetaan, että **yleisessä tietosuojasetuksessa esitettyjä määritelmiä olisi sovellettava ja että datahallintosäädöksessä ei pitäisi epäsuorasti muuttaa tai poistaa niitä, koska se hämärtäisi molempien oikeudellisten kehysten määritelmiä ja saisi aikaan oikeudellista epävarmuutta**¹³. Lisäksi, jos datahallintosäädöksessä käytettävät uudet määritelmät liittyvät henkilötietojen käsittelyyn, niiden ei pitäisi sisältää ”sääntöjä”, jotka eivät ole yhteensopivia yleisen tietosuojasetuksen kanssa¹⁴. Tämä on olennaisen tärkeä seikka, johon Euroopan tietosuojaneuvosto kehottaa molempia lainsäätäjiä kiinnittämään huomiota.

Toisaalta datahallintosäädöksen pitäisi sisältää yleisen tietosuojasetuksen määritelmiin viittaavat ’henkilötietojen’, ’rekisteröidyn’, ’suostumuksen’ ja ’käsittelyn’ määritelmät¹⁵, ja toisaalta datahallintosäädöksen määritelmät ’metatiedoista’, ’datan haltijasta’, ’datan käyttäjästä’, ’datan jakamisesta’ ja ’data-altruismista’ pitäisi tarkistaa epäjohdonmukaisuuden ja oikeudellisen epävarmuuden välttämiseksi. Ne olisi myös saatava vastaamaan määritelmää ’kyseessä olevien oikeuksien luonteesta’ eli henkilötietojen suojaa koskevan oikeuden henkilökohtaisuudesta kuhunkin henkilöön liittyvänä oikeutena¹⁶ ja luovuttamattomana oikeutena, josta ”ei voida luopua” ja josta ei voida tehdä omistusoikeuden kohdetta¹⁷.

Euroopan tietosuojaneuvosto pitää tämän osalta valitettavana viittausta tietojen vaihtamiseen, keräämiseen ja kaupankäyntiin, joka on lisätty neuvoston kompromissitekstiin ’datan jakamispalvelujen tarjoajan’ määritelmän osalta. Siitä saa nimittäin käsityksen, että henkilötiedoilla tehtävä kaupankäynti olisi oikeutettua, mikä ei ole yhteensopivaa henkilötietojen suojaa koskevan

¹³ Ks. yhteisen lausunnon 3.2.B alajakso.

¹⁴ Ks. yhteisen lausunnon 44 kohta.

¹⁵ Ks. tämän osalta neuvoston kompromissiteksti 30. maaliskuuta 2021.

¹⁶ Ks. yhteisen lausunnon 34 kohta, joka koskee perusoikeuskirjan 8 artiklaa: ”1. Jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan. 2. Tällaisten tietojen käsittely on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla.”

¹⁷ Tämän osalta yhteisen lausunnon 118 kohdan mukaan selkeä kannustin henkilötietojen ”kaupallistamiseen” lisää myös tietosuojan vaatimustenmukaisuuden merkitystä, ja alaviitteen 54 mukaan tämän osalta Euroopan tietosuojaneuvosto laatii ohjeita henkilötietojen keräämisestä ja käytöstä taloudellista korvausta vastaan. Ks. myös yhteisen lausunnon sivulla 30 oleva alaviite 61.

oikeuden henkilökohtaisuuden kanssa. Ottaen huomioon, että tietosuoja on perusoikeuskirjan 8 artiklassa taattu perusoikeus ja että yksi yleisen tietosuoja-asetuksen päätarkoituksista on varmistaa rekisteröityjen kyky valvoa itseään koskevia henkilötietoja, **Euroopan tietosuojaneuvosto toistaa, että henkilötietoja ei voida pitää kaupattavana hyödykkeenä. Tästä johtuva tärkeä seuraus on se, että vaikka rekisteröity voi suostua henkilötietojensa käsittelyyn, hän ei voi luopua perusoikeuksistaan**¹⁸. Toinen seuraus on se, että rekisterinpitäjällä, jolle rekisteröity on antanut suostumuksen henkilötietojensa käsittelyyn, ei ole oikeutta ”vaihtaa” tai ”kaupata” henkilötietoja (niin sanottuna hyödykkeenä) tavalla, joka ei olisi kaikkien sovellettavien tietosuojaperiaatteiden ja -sääntöjen mukaista.

Esimerkiksi datahallintosäädöksen 2 artiklan 5 kohdan määritelmä, jonka mukaan ’datan haltijalla’ on muun muassa oikeus myöntää pääsy tiettyihin valvonnassaan oleviin henkilötietoihin tai jakaa niitä, on säännös, jonka tulkinta voisi olla vastoin edellä mainittua ”henkilökohtaisuutta”¹⁹. Tämän osalta Euroopan tietosuojaneuvosto huomauttaa, että yleisessä tietosuoja-asetuksessa taataan jokaiselle henkilölle oikeus henkilötietojen suojaan ottamalla käyttöön tarkastusten ja punninnan järjestelmä, jolla suojataan henkilöä aina, kun tämän henkilötietoja käsitellään²⁰. Henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava periaatteita (muun muassa lainmukaisuutta, kohtuullisuutta ja läpinäkyvyyttä, käyttötarkoitussidonnaisuutta, tietojen minimointia ja täsmällisyyttä) ja sääntöjä, muun muassa rekisteröityjen oikeuksia (esimerkiksi oikeutta tietoon, myös häntä koskevasta profiloinnista, oikeutta saada pääsy tietoihin, oikaista ja poistaa tiedot ja olla joutumatta häneen merkittävästi vaikuttavan täysin automaattisen päätöksen kohteeksi), joista rekisteröity ei voi luopua. Tämän osalta Euroopan tietosuojaneuvosto huomauttaa, että jos datan haltijan määritelmä ylipäätään säilytetään, siinä olisi viitattava oikeushenkilön, jolla on oikeus myöntää pääsy henkilötietoihin tai jakaa niitä, sijasta henkilötietojen käsittelyyn ja sitä koskeviin ehtoihin sovellettavan tietosuojalainsäädännön mukaisesti²¹.

Kuten datahallintosäädöksen 1 artiklan ehdotetussa sanamuodossa täsmennetään, henkilötietojen osalta henkilötietojen suoja koskevat lait ovat ensisijaisia (lainvalintasääntö)²². **On kuitenkin olennaisen tärkeää välttää kaikkia ristiriidassa olevia sääntöjä tai tulkintoja koko asetuksen tekstissä, myös säädöksen täsmällisen luottavuuden parantamiseksi.**

Tässä yhteydessä olisi otettava käyttöön määritelmä (oikeushenkilöiden tietojen uudelleenkäyttöön antamasta) ’luvasta’, jotta voidaan selventää täysin yksiselitteisesti, mitä

¹⁸ Ks. Euroopan tietosuojaneuvoston ohjeet 2/2019 yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan b alakohdan perusteella tapahtuvasta henkilötietojen käsittelystä rekisteröidyille tarjottavien verkkopalvelujen yhteydessä, saatavilla osoitteessa https://edpb.europa.eu/sites/default/files/files/file1/edpb_guidelines-art_6-1-b-adopted_after_public_consultation_fi.pdf

¹⁹ Ks. yhteisen lausunnon 29–31 kohta. Ks. myös yhteisessä lausunnossa esiin otetut epäselvät viittaukset kolmannen persoonan omistusliitteeseen 11 artiklan 6 kohdassa ja 19 artiklan 1 kohdan a alakohdassa ja ”niiden” dataan 19 artiklassa.

²⁰ Ks. yhteisen lausunnon 29 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

²¹ Ks. yhteisen lausunnon 31 kohta.

²² Ks. myös tietyistä digitaalisen sisällön ja digitaalisten palvelujen toimittamista koskeviin sopimuksiin liittyvistä seikoista 20 päivänä toukokuuta 2019 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/770, EUVL L 136, 22.5.2019, s. 1 (3 artiklan 8 kohta): ”Henkilötietojen suoja koskevaa unionin oikeutta sovelletaan kaikkiin henkilötietoihin, joita käsitellään 1 kohdassa tarkoitettujen sopimusten yhteydessä. Erityisesti tämä direktiivi ei vaikuta asetuksen (EU) 2016/679 eikä direktiivin 2002/58/EY säännösten soveltamiseen. Jos tämän direktiivin säännökset ovat ristiriidassa henkilötietojen suoja koskevan unionin oikeuden säännösten tai määräysten kanssa, sovelletaan viimeksi mainittua.”

(tietoja) sillä täsmällisesti tarkoitetaan. Kuten yhteisessä lausunnossa jo todetaan, termillä pitäisi selvyden vuoksi viitata vain muihin kuin henkilötietoihin²³.

Datahallintosäädöksen alakohtaisia lukuja koskevat ongelmat

Euroopan tietosuojaneuvosto on erittäin huolissaan myös datahallintosäädöksen ”alakohtaisista” luvuista (II, III ja IV luku). Siksi joitakin huolia käsitellään jäljempänä:

- Datahallintosäädöksen II luvun osalta muistutetaan, että yhteisessä lausunnossa suositellaan sisällyttämään datahallintosäädöksen säädösosaan johdanto-osan 7 kappaleen määrittely, jonka mukaan ”[h]enkilötiedot eivät kuulu direktiivin (EU) 2019/1024 soveltamisalaan [tietosuojaneuvoston huomautus: ja kuuluvat datahallintosäädöksen soveltamisalaan], koska tietoihin pääsyä koskeva järjestelmä sulkee pois pääsyn tällaisiin tietoihin tai rajoittaa sitä tietosuojaan, yksityisyyden suojaan ja yksilön koskemattomuuteen liittyvistä syistä, erityisesti tietosuojasääntöjen mukaisesti”²⁴.

Tämä tarkoittaa, että datahallintosäädöstä sovellettaisiin erityisesti avointa dataa koskevasta direktiivistä 1 artiklan 2 kohdan h alakohdan mukaisesti poissuljettuun soveltamisalaan eli ”asiakirjoihin, jotka eivät ole saatavilla tai joiden saatavuutta on rajoitettu asiakirjojen saatavuutta koskevien menettelysääntöjen perusteella henkilötietojen suojaamiseksi, ja sellaisiin kyseisten menettelysääntöjen perusteella saatavilla olevien asiakirjojen osiin, jotka sisältävät henkilötietoja, joiden uudelleenkäyttö on ristiriidassa yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä annetun lain kanssa tai voi vahingoittaa yksityiselämän ja yksilön koskemattomuuden suojaamista erityisesti henkilötietojen suojaamista koskevan unionin oikeuden tai kansallisen lainsäädännön mukaan”. Koska kyseessä olevat henkilötiedot ovat arkaluonteisia ja jotta voidaan varmistaa, että henkilötietojen suojan taso EU:ssa ei alene eikä oikeusvarmuus vähene, yhteisessä lausunnossa suositellaan, että ehdotuksen II luku yhdenmukaistetaan yleisessä tietosuoja-asetuksessa henkilötietojen suojaamista annettujen voimassa olevien sääntöjen ja avointa dataa koskevan direktiivin kanssa. Vaihtoehtoisesti yhteisessä lausunnossa kehoitetaan molempia lainsäätäjiä harkitsemaan henkilötietojen jättämistä tämän luvun soveltamisalan ulkopuolelle²⁵.

Koska rekisteröidyn suostumusta ei ehkä katsota vapaaehtoisesti annetuksi rekisteröidyn ja viranomaisten välisessä suhteessa usein vallitsevan vallan epätasapainon vuoksi, yhteisessä lausunnossa ilmaistaan huoli myös datahallintosäädöksen 5 artiklan 6 kohdasta²⁶. Laajemmin siinä kehoitetaan molempia lainsäätäjiä määrittämään ehdotuksessa selkeästi kansalaisosallistumisen asianmukaiset mallit, joiden perusteella ihmiset voivat osallistua avoimesti ja yhteistyöpohjalta prosessiin, jossa määritetään, miten heidän henkilötietojensa voidaan käyttää uudelleen, ja joka perustuu avointa dataa koskevien hankkeiden alhaalta ylöspäin suuntautuvaan toimintamalliin.

²³ Ks. yhteisen lausunnon 47 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

²⁴ Ks. yhteisen lausunnon 69 kohta.

²⁵ Ks. yhteisen lausunnon 71 kohta.

²⁶ 5 artiklan 6 kohta: Jos datan uudelleenkäyttöä ei voida sallia 3–5 kohdassa säädettyjen velvoitteiden mukaisesti eikä datan välittämiseksi ole asetuksen (EU) 2016/679 nojalla muuta oikeusperustaa, **julkisen sektorin elimen on tuettava uudelleenkäyttäjää suostumuksen hakemisessa rekisteröidyiltä ja/tai luvan hakemisessa oikeushenkilöiltä, joiden oikeuksiin ja etuihin uudelleenkäyttö voi vaikuttaa, jos se on mahdollista ilman julkiselle sektorille aiheuttavia kohtuuttomia kustannuksia.** Tässä tehtävässä niitä voivat avustaa 7 artiklan 1 kohdassa tarkoitettut toimivaltaiset elimet.

Yhteisessä lausunnossa suositellaan myös **muuttamaan datahallintosäädöstä sen selventämiseksi, että julkisen sektorin hallussa olevien henkilötietojen uudelleenkäyttö voidaan sallia vain, jos se perustuu unionin tai jäsenvaltion oikeuteen**, jossa annetaan luettelo selkeistä yhteensopivista tarkoituksista, joiden osalta myöhempi käsittely voidaan lain mukaan sallia tai jotka ovat demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön ja oikeasuhteinen toimenpide, jotta voidaan suojata yleisen tietosuojasetuksen 23 artiklassa tarkoitettuja tavoitteita²⁷.

Euroopan tietosuojaneuvosto muistuttaa lisäksi, että julkisen sektorin hallussa olevat tiedot, jotka on suojattu 3 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaisesti tilastosalaisuuden nojalla datahallintosäädöksen II luvun soveltamisalalla, voivat olla ristiriidassa sen periaatteen kanssa, jonka mukaan tilastoja varten kerättäviä henkilötietoja saa käyttää yksinomaan tilastotarkoituksiin²⁸. Tämän periaatteen noudattaminen on keskeistä, jotta ei heikennetä kyseessä olevan henkilön luottamusta henkilötietojen antamiseen tilastotarkoituksiin²⁹.

- **Datahallintosäädöksen III luvussa olisi selvennettävä datan jakamispalvelujen tarjoamista koskevien ehtojen osalta, että tarjoajalla on oltava käytössä menettelyjä, joilla varmistetaan henkilötietojen suoja koskevan unionin ja kansallisen oikeuden noudattaminen, muun muassa menettelyjä, joilla varmistetaan rekisteröityjen oikeuksien käyttäminen.** Tarjoajan on erityisesti annettava rekisteröidyn saataville helposti käytettävissä olevia työkaluja, joilla hän voi sekä antaa että *peruuttaa* suostumuksen. Lisäksi on annettava työkaluja, joiden avulla henkilö saa kokonaisvaltaisen näkemyksen siitä, miten ja mitä tarkoitusta varten henkilötietoja jaetaan³⁰.

Datahallintosäädöksessä on lisäksi muistutettava **tarpeen mukaan velvollisuudesta tehdä tietosuojaa koskeva vaikutustenarviointi yleisen tietosuojasetuksen 35 artiklan mukaisesti** ja, jos kyseessä oleville henkilöille aiheutuu suuria jäännösriskejä, kuulla tietosuojaviranomaista ennen käsittelyä yleisen tietosuojasetuksen 36 artiklan mukaisesti³¹.

- **Datahallintosäädöksessä on yksilöitävä samat vaatimukset data-altruismipohjaisten organisaatioiden osalta³².** Nämä tietosuojaa koskevat suojatoimet on liitettävä datahallintosäädökseen myös merkitsemisen vuoksi. Oikeushenkilöt voidaan merkitä datan jakamispalvelujen tarjoajaksi tai unionissa tunnustetuksi data-altruismipohjaiseksi organisaatioksi. Ne hakisivat merkintää saadakseen rekisteröidyltä suostumuksen henkilötietojen käsittelyyn, ja rekisteröity olettaisi, että merkinnän johdosta kyseisille tiedoille taataan korkeatasoinen suoja.

Kuten yhteisessä lausunnossa pantiin merkille, edellä kerrotun perusteella **Euroopan tietosuojaneuvosto katsoo, että ilmoitusmenettelyssä, josta datahallintosäädöksessä säädetään datan jakamispalvelujen tarjoajien ja data-altruismipohjaisten organisaatioiden ilmoittamista/rekisteröintiä varten, ei ole riittävän tiukkaa tarkastusmenettelyä**, kun otetaan huomioon seuraukset, joita rekisteröidyille voi koitua siitä, että kyseiset yhteisöt käsittelevät henkilötietoja. **Siksi Euroopan tietosuojaneuvosto suosittelee selvittämään vaihtoehtoisia**

²⁷ Ks. yhteisen lausunnon 77 kohta. Ks. myös yhteisen lausunnon 75 ja 76 kohta.

²⁸ Ks. Euroopan tilastoja koskevan 11. maaliskuuta 2009 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) 223/2009 johdanto-osan 27 kappale sekä tilastotarkoituksiin kerättyjen ja käsiteltyjen henkilötietojen suoja koskevan Euroopan neuvoston suosituksen R (97)18 4 artiklan 1 ja 2 kohta.

²⁹ Ks. yhteisen lausunnon 36 kohta.

³⁰ Ks. yhteisen lausunnon 3.4.1 alajakso ja 147 kohta.

³¹ Ks. yhteisen lausunnon 147 kohta.

³² Ks. yhteisen lausunnon 3.5.1 alajakso.

menettelyjä, joissa otettaisiin erityisesti huomioon vastuuvelvollisuutta ja vaatimustenmukaisuutta koskevien työkalujen entistä järjestelmällisempi sisällyttäminen henkilötietojen käsittelyyn yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisesti. Tämä koskee erityisesti käytänneseäntöihin tai sertifiointimekanismiin kuulumista³³.

Euroopan tietosuojaneuvosto pitää valitettavana sitä, että neuvoston 30. maaliskuuta 2021 annetussa kompromissitekstissä säädetään nyt (nimenomaisesti) siitä, että data-altruismitoimien harjoittaminen ei edellytä rekisteröintiä tunnustetuksi data-altruismipohjaiseksi organisaatioksi. Se heikentää entisestään tarkistuspisteitä sekä suojatoimia rekisteröityjen näkökulmasta ratkaisevan tärkeiden tietosuojanäkökulmien osalta. Nämä suojatoimet ovat erityisen tärkeitä myös siksi, että datahallintosäädöksen määritelmä 'data-altruismista' on epämääräinen.

Datahallintosäädöksessä pitäisi myös antaa täsmällinen määritelmä 'yleishyödyllisistä tarkoituksista', joita data-altruismipohjaisilla organisaatioilla on³⁴. Kun kehitetään eurooppalaista data-altruismin suostumuslomaketta data-altruismipohjaisten organisaatioiden tekemää henkilötietojen käsittelyä varten, olisi sitä paitsi mieluummin kuultava Euroopan tietosuojaneuvostoa kuin (perustettavaa) Euroopan datainnovaatiolautakuntaa³⁵.

- Yhteisessä lausunnossa pantiin merkille myös datahallintosäädöksen vaatimus datan jakamispalvelujen tarjoajien "riippumattomuudesta" sekä data-altruismipohjaisten organisaatioiden "riippumattomuudesta". Data-altruismipohjaisten organisaatioiden osalta yhteisessä lausunnossa suositellaan **selventämään data-altruismipohjaisen organisaation (esim. oikeudellista, organisatorista, taloudellista) riippumattomuutta voittoa tavoittelevista yhteisöistä**³⁶. Datan jakamispalvelujen tarjoajien osalta Euroopan tietosuojaneuvosto haluaa nyt ottaa esiin datahallintosäädöksen johdanto-osan 22 kappaleen: "*[..] Erikoistuneet datan välittäjät, jotka ovat riippumattomia sekä datan haltijoista että datan käyttäjistä, voivat edistää sellaisten uusien datavetoisten ekosysteemien syntymistä, jotka ovat riippumattomia kaikista sellaisista toimijoista, joilla on huomattavaa markkinavoimaa. [..]*" Euroopan tietosuojaneuvosto korostaa, että tällainen datan jakamispalvelujen tarjoajien riippumattomuus on keskeistä sekä kilpailun että tietosuojan kannalta³⁷.

Päätelmät

Edellä kerrotun perusteella Euroopan tietosuojaneuvosto kehottaa molempia lainsäätäjiä puuttumaan yhteisessä lausunnossa selitettyihin tärkeisiin kriittisiin kohtiin ja välttämään siten sen, että datahallintosäädöksessä luodaan rinnakkaiset säännöt, jotka eivät ole johdonmukaisia yleisen tietosuoja-asetuksen eivätkä muun unionin oikeuden kanssa, minkä vuoksi kyseessä oleville henkilöille tarkoitetut suojatoimet olisivat riittämättömiä ja käytännön soveltaminen vaikeutuisi.

³³ Ks. yhteisen lausunnon 140 ja 180 kohta.

³⁴ Ks. yhteisen lausunnon 159–160 ja 170–171 kohta.

³⁵ Ks. yhteisen lausunnon 3.5.5 alajakso.

³⁶ Ks. yhteisen lausunnon 78 kohta.

³⁷ Ks. erityisesti seuraavat: Euroopan tietosuojaneuvoston lausunto taloudellisen keskittymisen tietosuojavaikutuksista, annettu 27. elokuuta 2018: "Digitaalisten markkinoiden entistä suurempi keskittyminen voi uhata digitaalisten palveluiden kuluttajien tietosuojan tasoa ja vapautta"; Euroopan tietosuojaneuvoston kannanotto sulautumien vaikutuksista yksityisyyteen, annettu 19. helmikuuta 2020.

Tässä lausunnossa palautetaan mieleen joitakin yhteisen lausunnon keskeisiä kohtia, eikä se vaikuta mahdolliseen yksityiskohtaisempaan tulevaan lausuntoon tai kannanottoon molempien lainsäätäjien tulevista kannoista.

Euroopan tietosuojaneuvosto

Puheenjohtaja

(Andrea Jelinek)